

ČASOPIS ZA KULTURU HRVATSKOGA KNJIŽEVNOG JEZIKA
IZDAJE HRVATSKO FILOLOŠKO DRUŠTVO
GOD. 67., BR. 1., 1. – 40., ZAGREB, veljača 2020.

Hrvatski se jezik voli znanjem.

HRVATSKA NARJEČJA PROGLAŠENA NEMATERIJALNIM KULTURNIM DOBROM

Dana 29. studenoga 2019. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske donijelo je Rješenje kojim su hrvatska narječja proglašena nematerijalnim hrvatskim zaštićenim kulturnim dobrom. Važan je to događaj za hrvatski jezik i hrvatsku kulturu.

Neprijeporan je prinos Drage Štambuka koji pod nazivom Zlatna formula ča-kaj-što godinama promiče hrvatska narječja. Sam je o tome u Jeziku prije dvije godine napisao: »Zlatna formula hrvatskoga jezika ča-kaj-što sažima i predočava na jednostavan i razumljiv način poput oznaka (eng. brand) bit hrvatskoga jezika kao trojstvenoga ili tropletnoga jezika, sastavljenog od triju dionica (stilizacija ili idioma/narječja), čakavske, kajkavske i štokavske... Rečeni potencijal, osobito leksički, kojega sadrže hrvatske jezične stilizacije, veliko je jezično, kulturno i identitetsko blago hrvatskoga naroda pa sve što to blago postavlja u žarište pozornosti mladih naraštaja potiče osvješćivanje i dublje razumijevanje naravi našega trojednoga jezika, jedinoga takvoga među slavenskim jezicima. Zbog značaja zlatne formule hrvatskoga jezika „ča-kaj-što“ za hrvatski jezik, kulturu i identitet, tri sam puta (2011., 2013. i 2016.) predložio Ministarstvu kulture Republike Hrvatske da se ista stavi na Nacionalnu listu nematerijalne baštine.« (Drago Štambuk, Zlatna formula hrvatskoga ča-kaj-što, Jezik, god. 65. br. 4. – 5., str. 177. – 178.).

Čestitamo Dragi Štambuku na upornosti i vizionarstvu, na postignuću. Učinjen je važan korak prema zakonskoj zaštiti hrvatskoga jezika.

Uredništvo

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO KULTURE

UPRAVA ZA ZAŠTITU KULTURNE BAŠTINE
KLASA: UP/I-612-08/19-06/0162
URBROJ: 532-04-01-03-02/2-19-2
Zagreb, 29. studenoga 2019.

Ministarstvo kulture na temelju članka 12. stavka 1. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara („Narodne novine“, broj 69/99, 151/03, 157/03, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 44/17, 90/18) i članka 20. stavaka 1. i 2. Pravilnika o obliku, sadržaju i načinu vođenja Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske („Narodne novine“, broj 89/11 i 130/13), donosi

R J E Š E N J E

1.
Utvrđuje se da **Zlatna formula hrvatskoga jezika ča-kaj-što** ima svojstvo nematerijalnoga kulturnog dobra u smislu članka 9. stavka 1. alineje 1. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.
2.
Za kulturno dobro iz točke 1. ovoga Rješenja utvrđuje se sljedeći sustav mjera zaštite:
  - osigurati dostupnost dobra javnosti putem manifestacija, smotri, izložbi, specijaliziranih priredbi, natjecanja te prezentiranjem u tiskanim i elektroničkim medijima;
  - poticati sudjelovanje zajednice, udruga i pojedinaca koji baštine dobro u identificiranju, definiranju, predstavljanju i prenošenju dobra;
  - popularizirati i promovirati kulturno dobro održavanjem izložbi, stručnih skupova, festivala i specijaliziranih priredbi, putem elektroničkih medija, audio i video zapisa i na drugi način;
  - poticati prenošenje i njegovanje kulturnoga dobra u izvornim i drugim sredinama;
  - educirati stručni kadar za prenošenje znanja i vještina putem seminara, radionica, formalnog i neformalnog obrazovanja;
  - promicati funkciju i značaj dobra u društvu te uključiti zaštitu dobra u programe planiranja
  - nastaviti sa istraživanjem dobra, primjerenim dokumentiranjem u svim oblicima i načinima suvremenog bilježenja, te stručnim i znanstvenim vrednovanjem;
  - senzibilizirati javnost i podupirati zaštitu i očuvanje dobra identifikacijom procesa globalizacije i društvene transformacije kako bi se izbjegla opasnost nestajanja, uništenja ili komercijalizacije dobra, a potaklo zblizavanje i tolerancija među ljudima;
  - osigurati održivost dobra kroz edukaciju, identificiranje, dokumentiranje, znanstveno istraživanje, očuvanje, zaštitu, promicanje, povećanje vrijednosti, mogućnost prenošenja tradicije nasljednicima putem formalnog i neformalnog obrazovanja, te revitalizacije napuštenih segmenata dobra
  - štiti dobro jačanjem nacionalnih, regionalnih i lokalnih specifičnosti prepoznajući procese globalizacije i društvene transformacije, kako bi se izbjegla opasnost nestajanja ili uništenja.
3.
Nositelji dobra dužni su provoditi mjere zaštite radi njegova očuvanja, sukladno Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i svim propisima koji se odnose na kulturna dobra, pridržavajući se njegove povijesno-tradicijske matrice i pojavnosti.
4.
Na navedeno nematerijalno kulturno dobro iz točke 1. izreke ovoga Rješenja primjenjuje se Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i svi propisi koji se odnose na kulturna dobra.
5.
Predmetno kulturno dobro upisan će se u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske - Listu zaštićenih kulturnih dobara pod brojem Z - 7412.
6.
Žalba ne odgaga izvršenje ovoga Rješenja.

O b r a z l o ž e n j e

Hrvatski jezik ima tri stilizacije ili narječja: čakavsko, kajkavsko i štokavsko. Nazive su dobili prema upitnim zamjenicama *ča*, *kaj* odnosno *što*. U štokavskome se zamjenica pojavljuje kao *što* (ali i *šta*), u kajkavskome *kaj* (ali i *kej*, *kaj*, *kuj*, *ke*), a u čakavskome *ča* (ali i *ča*, *ca*, *če*, *čo*, *co*). Narječja se dijele na dijalekte, dijalekti na skupine govora, a skupine govora na mjesne govore. Upravo su mjesni govori polazište dijalektoloških istraživanja, a u kulturnom su smislu mjesni govori baština i sredstvo za prenošenje hrvatske baštine.

Današnje prostiranje hrvatskih narječja razlikuje se od prvašnjega jer je osmansko osvajanje u 15. i 16. stoljeću opustilo velik dio kajkavskoga i čakavskoga prostora. Ipak, bez obzira na nepovoljne povijesne okolnosti, hrvatski su se govori razvijali i danas se zna da su govori svakoga od tri hrvatska narječja sličniji nego što se mislilo i tvrdilo.

Naglasni sustav jedan je od najkonzervativnijih elemenata narodnoga govora, a u svim trima hrvatskim narječjima nalazimo govore koji imaju gotovo identičnu okosnicu naglasnoga sustava: tzv. starohrvatski tronaglasni sustav koji se sastoji od kratkoga naglaska: *dōma* (Babina Greda), *dōma* (Komiža), *dīme* (Bednja), dugoga silaznog naglaska: *māst* (Babina Greda), *māst* (Komiža), *māost* (Bednja) i dugoga uzlaznog naglaska, koji se još naziva i hrvatskim akutom: *sūša* (Babina Greda), *sūša* (Komiža), *syša* (Bednja).

Neprijeporna je činjenica da su hrvatski leksikografi, poput Ivana Belostenca, koji je pisao i govorio kajkavskim narječjem, u svoje rječnike često uvrštavali i riječi iz ostalih dvaju narječja, doživljavajući ih jednako „svojima“, odnosno dokazujući svijest o jedinstvenosti hrvatskoga jezika bez obzira na njegovu dijalektu i narječnu razvedenost.

Standardni, tj. općehrvatski jezik stvaran je od 30 - ih godina 19. st., sinkrono s dovršavanjem etnogenetičkih procesa kojima je hrvatski narod zadobio današnje ime i sadržaj. Dominacija standardnoga hrvatskog jezika od početaka 20. stoljeća utjecala je (pogotovo od 50 - ih godina) na zauzimanje stajališta o narječjima kao nečemu nazadnom i neprestiznom pa je govorenje kojim narječnim govorom često proglašavano neispravnim, „seljačkim“. Iz takva se odnosa razvilo negativno stajalište prema narječjima, dijalektima odnosno mjesnim govorima općenito, što je potpuno pogrešno. Zanimljivo je da se buđenjem nacionalne svijesti potkraj 1960 - ih i početkom 1970 - ih godina razvija snažna dramska i filmska umjetnost upravo na dijalektima, a uspjeh koji su pozele serije *Malo misto*, *Mejaši*, *Gruntovčani*, *Prosjaci* i *sinovi* (emitirani tek 1984.), pa i brojni filmovi poput *Breze*, *Tko pjeva zlo ne misli*, jasno je dao do znanja da je potencijal koji čuvaju hrvatski dijalekti neizmjeran i da govori nisu prepreka u razumijevanju na cijelom području hrvatskoga jezika.

Nakon višegodišnje prakse očuvanja govora kao nematerijalne kulturne baštine, zbog raznolikosti upisanih govora (različiti čakavski, kajkavski, štokavski), pokazuje se da bi upis jezično ucjelovljujuće „zlatne formule ča-kaj-što“, kao sredstva u očuvanju i prenošenju hrvatske i baštine i identiteta pokrio sve one govore koji ili imaju mali broj nositelja (ili starije govornike) ili im lokalne zajednice nisu zainteresirane za taj tip kulturne brige o govoru. Tim se govorima takvim upisom daje status prepoznatoga kulturnoga dobra jer govori jesu i kulturno dobro i sredstvo u očuvanju mnogih nematerijalnih kulturnih dobara.

Autor je „zlatne formule hrvatskoga jezika ča-kaj-što“ dr. Drago Štambuk, koji ju je i predložio za upis na Listu nematerijalne kulturne baštine RH. Ta formula pokriva prošlost hrvatskoga jezika i stožer je oko kojega se mora graditi hrvatski jezični identitet. Ona opisuje međupovezanost hrvatskih narječja, koja je veća nego što se na površini vidi. Njome je „obuhvaćena sva dijalekatska raznolikost u svojoj svojoj različitosti, sva povijest hrvatskoga književnog jezika sa svim njezinim dijalekatskim stilizacijama, uključujući tu i standardni jezik, onakav kakav je izrastao i sjajno se potvrdio. Uz to, zlatna formula upućuje na pravi pristup tomu standardnom jeziku, pristup ne s gledišta dijalektološke ekspertize, nego sve cjelovite povijesti hrvatskoga pisanja. Upravo zato ča-kaj-što i jest zlatna formula hrvatskoga jezika,“ kako je napisao akademik Radoslav Katičić u svojem osvrtu (Kolo 2, Zagreb, 2014.; prenesen u Maslinov vijenac 5, 2016. i u Kad su miši balali molfrinu, 2017.), a povodom 30. godišnjice Štambukova bavljenja rečenom formulom, njezinim promicanjem i afirmacijom. Napose njezinim oživotvorenjem kroz svehrvatsku jezično-pjesničku smotru Croatia reditiva ča-kaj-što u Selcima na otoku Braču koju utemelji 1991. i koja nadahne i potakne brojne ine narječne smotre diljem Hrvatske.

Zbog svoje iznimne važnosti u očuvanju hrvatskoga identiteta i prenošenju baštine upis u Registar kulturnih dobara RH „zlatne formule hrvatskoga jezika ča-kaj-što“ kao sredstva prenošenja i očuvanja baštine i identiteta nadređeno je svim dosadašnjim i pojedinačnim upisima, ne isključuje ih, nego im upravo otvara pristup Listi zaštićenih kulturnih dobara, potiče prepoznavanje i skrb oko govora za koje ne bi bilo interesa ili mogućnosti poticanja na očuvanje i prenošenje.

Povjerenstvo za nematerijalnu kulturnu baštinu Ministarstva kulture na sjednici održanoj 20. veljače 2017. g. ocijenilo je da **Zlatna formula hrvatskoga jezika ča-kaj-što** ima svojstvo nematerijalnog kulturnog dobra kako to definira Zakon o zaštiti i očuvanju kulturne baštine u članku 9. stavku 1. alineji 1.

Na osnovi predočene dokumentacije i iznesenih činjenica, a prema preporuci Povjerenstva za nematerijalnu kulturnu baštinu, Stručno povjerenstvo za utvrđivanje svojstva kulturnoga dobra na sjednici održanoj 13. studenoga 2019. godine utvrdilo je da **Zlatna formula hrvatskoga jezika ča-kaj-što** ima svojstvo kulturnoga dobra.

Donošenjem ovog rješenja, sukladno članku 12. stavku 1. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara na predmetno dobro primjenjuju se citirani Zakon, kao i svi drugi propisi koji se odnose na kulturna dobra.

Sukladno članku 12. stavku 4. istoga Zakona, točkom 5. izreke ovoga Rješenja, određena je obveza upisa predmetnoga dobra u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske – Listu zaštićenih kulturnih dobara.

Sukladno članku 12. stavku 5. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, žalba protiv ovoga Rješenja ne odgađa njegovo izvršenje.

Iz gore navedenih razloga riješeno je kao u izreci.

Uputa o pravnome lijeku:

Protiv ovoga Rješenja može se izjaviti žalba Povjerenstvu za žalbe pri Ministarstvu kulture u roku od 15 dana od njegova primitka. Žalba se predaje ovom tijelu neposredno ili šalje poštom preporučeno, a može se izjaviti i u zapisnik. Na žalbu se sukladno članku 9. stavku 2. točki 29. Zakona o upravnim pritojbama („Narodne novine“ broj 115/16), ne plaća upravna pristojba.

Dostaviti:

1. Croatia rediviva, udruga, n/r Drago Štambuk, Gajeva 45, 10000 Zagreb UO
2. Općina Selca, Trg Stjepana Radića, 21425 Selca, UO
3. Društvo hrvatskih književnika, Trg bana Josipa Jelačića 7/I, 10 000 Zagreb UO
4. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Trg Nikole Šubića Zrinskog 11 10000 Zagreb UO
5. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Republike Austrije 16, 10 000 Zagreb UO
6. Katedra Čakavskog sabora "Bakarskoga kraja", Škrljevo 191, 51223 Škrljevo UO
7. Katedra Čakavskoga sabora Roč, Vela vrata, 52425 Roč UO
8. Kajkavsko spravišće, društvo za širenje i unapređivanje znanosti i umjetnosti, Ilica 34, 10000 Zagreb UO
9. Matica hrvatska, Matice hrvatske 2, Zagreb, UO
10. Šokačka rič, Bana Jelačića 1, 32100 Vinkovci Institut za etnologiju i folkloristiku, Šubićeva 42, 10000 Zagreb UO
11. Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Runjaninova 2, 10 000 Zagreb
  - Konzervatorski odjel u Dubrovniku, Restićeva 7, 20 000 Dubrovnik
  - Konzervatorski odjel u Karlovcu, V. Vranicanija 6, 47000 Karlovac
  - Konzervatorski odjel u Osijeku, Kuhačeva 27, 31000 Osijek
  - Konzervatorski odjel u Puli, Ul. Grada Graza 2, 52000 Pula
  - Konzervatorski odjel u Varaždinu, Gundulićeva 2, 42000 Varaždin
  - Konzervatorski odjel u Splitu, Porinova bb, 21000 Split
  - Konzervatorski odjel u Šibeniku, J. Čulinovića 1/3, 22000 Šibenik
  - Konzervatorski odjel u Rijeci, Užarska 26, 51000 Rijeka
  - Konzervatorski odjel u Zadru, I. Smiljanića 3, 23000 Zadar
  - Konzervatorski odjel u Zagrebu, Mesnička 49, 10000 Zagreb
  - Konzervatorski odjel u Požegi, M. Peića 3, 34000 Požega
  - Konzervatorski odjel u Bjelovaru, Trg E. Kvaternika 6, 43000 Bjelovar
  - Konzervatorski odjel u Gospiću, Budačka 12, 53000 Gospić
  - Konzervatorski odjel u Trogiru, Gradska 41, 21220 Trogir
  - Konzervatorski odjel u Krapini, Magistratska 12, 49000 Krapina
  - Konzervatorski odjel u Sisku, Nikole Tesle 17, 44000 Sisak
  - Konzervatorski odjel u Imotskom, A. Starčevića 7, 21260 Imotski
  - Konzervatorski odjel u Slavanskom Brodu, A. Starčevića 43, 35000 Slavonski Brod
  - Konzervatorski odjel u Vukovaru, Županijska 5, 32000 Vukovar
  - Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode, Kuševićeva 2/II, 10000 Zagreb
  - Služba za pokretnu, etnografsku i nematerijalnu kulturnu baštinu, ovdje
  - Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, ovdje
  - Pismohrana, ovdje